List 21. **NOVICE** Tečaj XXIV.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 23. maja 1866.

Gospodarske stvari.

Priporočilo tkavskih ščetic.

(Konec.)

Če se seme tkavskih ščetic tako seje, kakor se seje žito (in ne v vrstah), se ga za oral (joh) 6 do 12 bokalov potrebuje. Bokal semena (ne posebno čistega) tehta 22 lotov, v enem lotu je 5600 do 5640 zrn. Ker na 1 oralu more 28.000 sajenic (flanc) rasti (vsaka rastlina potrebuje 2 štirjaška čevlja prostora), je en maselc ali 5 lotov in pol dobrega in kaljivega semena dovelj, da se sajenic izredí za en oral. Da je pa kmetovavec brez vse skrbí, naj pol bokala ali 10 do 11 lotov semena na en oral zemlje poseje.

Če se seme počez ali v vrste med ozimino žito spomladi seje, se njiva po žitni žetvi s kako ostro brano povleče, da se strnišče z njive odpravi, potem se pa njiva z železnimi grabljami tako sèm ter tjè pregrabi, da je njiva popolnoma čista. Čez kakih osem ali štirnajst dni se njiva srkbno prekoplje in sajenice ob enem bolj razmerno presadé, tako, da kar je moč, vsaka enako veliko prostora dobí.

Kadar so sajenice že nekoliko odrastle, se vdrugič okopljejo, kar se po navadi v drugi polovici vélicega srpana (avgusta) opravi, ob enem se pregoste sadike presadijo na bolj prostorne kraje. Drugo spomlad se rastline še enkrat ali dvakrat okopljejo.

Če se pa meseca malega ali vélicega srpana ali kimovca močne sajenice posadé, se mora njiva po rží ali pšenici, ječmenu ali ovsu, zgodnjem krompirji itd. prav globoko preorati.

Sajenice se morajo, kar se le dá, pred dežjem o oblačnem vremenu ali saj zjutraj ali zvečer presajati, ne pa o vročini okrog poldneva. Da se morajo presajene sadike, če dežja primanjkuje, pogostoma zalivati, menda ni treba posebej priporočevati.

V drugem letu je obdelovanje ščetic, naj so vsejane ali posajene, enako in tako-le:

1. Ščetičevje se spomladi enkrat, in če je treba, tudi dvakrat okoplje, in o okopovanji v jeseni in spomladi se rastline z zemljo nekoliko osujejo. Pri tem osipanji se mora pa na to gledati, da nič prsti v sredo rastline, to je, med srčna peresa ne pride, sicer ščetice rade gnjijó ali saj ne rastejo veselo.

2. Če se vidi, da je treba ščetičnih sadik spomladi tù in tam vdrugič posajati, se mora na to gledati, da se z zemljo, kakor so se iz zemlje vzele, tako tudi z zemljo presadé.

3. Kadar so rastlinam stebla po čevlji visoka izrastla, se jim morajo okoli stebla rasteča, liju (trahtarju) podobna peresa preparati, da se voda v njih ne zbira, ki ščeticam škoduje. Preparajo se peresa lahko s prstom, s kakim lesom, vilicami ali pa z nožem.

5. Spodnji stranski odrastki, kteri po navadi le majhne ščetice nastavljajo, naj se osmukajo, da gornji temveč rastejo.

5. Zgornja ali glavna ščetica (tako imenovana glava, ki je vrh poglavitnega stebla), kakor tudi vse krivenčaste ščetice, ki niso lepo izrastle, naj se, koj ko se prikažejo, odpravijo, da ostale bolj popolnoma svojo rast dovršijo.

6. Ščetice začnó od zgorej doli cvesti, in ko se je cvetje prikazalo blizo do srede glave, se upognejo in ulomijo tako, da visijo kakor na 6 palcev (colov) dolgem reclji.

Na Štajarskem se začne ščetična žetev večidel sredi malega srpana (julija), v bolj severnih krajih pa še le meseca vélicega srpana ali pa še celó kimovca.

Pravi čas žetve zadeti, je poglavitna naloga umnega gospodarja, ker ravno pravi čas žetve največ pripomore, da so ščetice dobre in več vredne. Če se prezgodaj požanjejo, pozgubé sekirice ali zakrivljene pleve glavic svoje ostre špice; če se pa pozneje žanjejo, so prekrhke in se o rabi lahko lomijo.

Najboljši čas žetve je, kadar glavice od vrha do tal popolnoma odcvetó. Zdaj se odrežejo glavice (ščetice) in se jim pusté štible 6 do 9 palcev dolge; prenesejo se na kak zračen kraj in se prav redko raztresejo, da se prav hitro posušé.

Ker se glavice ob enem času ne prikažejo vse kmalu in tudi ne cvetó v enakem času, tedaj tudi ne dozoré vse kmalu, ampak ene poprej, ene pozneje; zato se mora ščetično polje po prvi žetvi vsaki teden po dvakrat pregledati in zrele ščetice porezati.

Kdor nima pripravnega kraja, da bi ščetice sušil, naj 8 do 12 glavic na koncu štibel skup zveže, in tako skup zvezane storže na kak senčnat pa zračen kraj, kakor turšico, obesi, le na solnce ne.

V drugi polovici vélicega srpana (avgusta), ko so se ščetice do dobrega posušile, se znajo na velike kupe zmetati, brez vse skrbí, da bi se spridile.

Potem se ščetice otrebijo plev, štible se jim prikrajšajo pri večih za 2 do 3, pri manjših pa za 4 palce na dolgost, pokvečene glavice se odberó in s poti spravijo. Potem se seštejejo in za prodaj odločijo.

Pri umnem obdelovanji se na enem oralu okoli 200.000 lepih in koristnih, kakih 20 do 50.000 pa manjših in slabejih ščetic pridela. Najnižja cena dobrih in lepih ščetic za tisoč (tavžent) glavic je 1 gold. in pol do 2 gold. Slabo blagó je po pol gold.

Akoravno skrbno obdelovanje ščetic veliko dela prizadeva, je pri vsem tem prav lahko, ki ga morejo večidel opravljati otroci in priletni ljudje, ki niso za težko delo. Zato je ta pridelek priporočila vreden.

Štajarci svoje ščetice večidel v Avstrijo, na Marsko, Česko in v Šlezijo prodajajo.

Jože Kiegerl,
viši vrtnar štaj. kmet. družbe.

Gospodarska skušnja.

* Petrolej ali kamno olje res pokončá uší in bolhe na rastlinah. To morem jez po svoji skušnji potrditi, ki sem, kakor so „Novice“ svetovale, dal dve žlici tega olja v navadno vrtnarsko škropilnico z vodo napolnjeno in poškropil s to dobro pomešano vodo ušivo breskvovo drevó. Ko bi pihnil, je zginil ta mrčes.

Jože Debevec, posestnik v Ljubljani.

Poučne stvari.

Pisma do naših ljudí po Kranjskem
o novih srenjskih zadevah.

4. Pismo.

Od domoljubnega prijatelja na deželi so nam prišla sledeča vprašanja:

1. Komu naj občine, ki se hočejo drugi pridružiti, ali od druge oddružiti, svojo prošnjo podajo: deželnemu odboru ali deželni vladi?

2. Kteri možje naj tako prošnjo podpišejo, ali ves odbor? ali samo njega večina? in kakošna večina? In kako je ravnati tedaj, ko se hoče kaka soseska oddružiti, na priliko, ko bi se hotela soseska sv. Trojice oddružiti od dosedanje občine Brezoviške; ali prošnjo podpišejo samo Trojiški odborniki? ali tudi Brezoviški? ali kdo?

3. Dosedanje občine po moravški fari, postavimo, nimajo nobena svojega lastnega premoženja, zunaj, ko bi se zakupščina (štantnina) za lov premoženje imenovala. Moravška vas ima tudi sejmarino od štantov ob sejmih. Praša se tedaj, ako bi se hotele te občine združiti ali razdružiti, ali je poprej treba kakega zménka zastran skupnega premoženja in skupnih bremen? ali se tak zmenek naredí pismeno in priloži prošnji; ali pa je morebiti dovolj, če se on v prošnji samo omeni?

4. Ali je potem še posebne prošnje treba, da bi se opravila združenih občin skupaj opravljala?

5. Ko bi se združilo več občin v eno, in bi se imel voliti občinski odbor, kteri župan naredi popis ali imenik volivcev? ali vsak za-se, ali eden za vse? ali za vsako občino posebej? ali za vse skupaj? in kako se potem voli odbor?

Ker so ta vprašanja prav po praktičnem življenji posneta, mislimo svojim dragim rojakom ustreči, če očiten odgovor damo, in po tem, kakor si mi občinsko postavo tolmačimo, svoje misli razodenemo.

Na vprašanje 1. Tukaj je razločevati: ali gre samo za združenje ali tudi za razdruženje. Če se hoče samo občina z občino združiti, takrat se podá prošnja deželnemu odboru (§. 2. obč. post.); če bi se pa hotela kaka soseska od ene občine oddružiti in drugi pridružiti, takrat gré prošnja po dečelnem odboru do deželnega zbora (§. 3. obč. post.)

Na vprašanje 2. Če se hoče občina z občino združiti, to sklene, kakor vsako drugo reč, občinski odbor v seji. Sklep se zapiše v zapisnik, kterega podpišejo po dozdanji postavi (§. 106.) župan, zapisovalec in tisti odbornik, kterega odbor za to odloči; po novi postavi (§. 48.) pa glavar, dva odbornika in zapisovalec. Ta zapisnik se potem priloží prošnji, in prošnjo podpišejo župan (glavar), en svetovalec in dva odbornika (§. 108. stare in §. 53. nove postave). — Dokler nove volitve niso storjene, ima se s takim sklepom ravnati po stari postavi; po volitvah bo veljala zastran tega nova postava. — Želeti bi bilo, da bi občine, ktere se mislijo z druzimi združiti, to še pred novimi volitvami storile, da bi ne bilo treba dvakrat voliti. — Ko bi se pa hotela kaka soseska od občine oddružiti, mora njena prošnja iti do deželnega zbora, kar se bo môglo še le zgoditi, kedar zbor pride skupaj. Ker taka soseska nima svojega posebnega odbora, napravijo prošnjo tisti, ki imajo pravico voliti za občinski odbor, in jo podpišejo vsi ali pa saj njih večina. Najlajša in najkrajša pot, to se vé, bi bila, ko bi šli ti volilci ali njih večina do okrajne (kantonske) gosposke, pa bi ta njih prošnjo vzela v zapisnik.

Na vprašanje 3. Dovolj je, ako se v prošnji pové, da občina nima svojega posebnega premoženja, in ako ga ima, da obdrží tudi v družbi vsaka svoje, in da se ima ž njim po postavi ravnati. Le ko bi se hotela oddružiti kaka soseska od občine, s ktero ima kako skupno premoženje ali skupni dolg, takrat bi zastran razdelitve bilo treba posebne pogodbe, ktera naj bi se storila pred okrajno gosposko, in v zapisnik zapisala.

Na vprašanje 4. V prošnji, s ktero se prosi za združenje dveh ali tudi večih v eno, ni treba nič omenjati zastran skupnih opravil, ker se samo po sebi ume, da se bodo v združeni občini skupno opravljala.

Na vprašanje 5. Najpred je treba privoljenja za združitev; potem naj naredí vsak dozdanji župan imenik volilcev svoje občine in ga podá županu tiste občine, s ktero se druge hočejo združiti. Ta naredí po §. 17. volitvenega reda skupni imenik z volečimi razdelki, in se sploh ravna po tem, kar §. 17. ukazuje.

Prošnja za združenje občine z občino bi se utegnila tako-le narediti:

Odbor ——ske občine je v seji —. maja t. l., kakor se vidi iz zapisnika tukaj priloženega sklenil, da se dozdanja, ——ska občina združi z Moravško v eno samo politiško občino, tako da preneha biti sama svoja, in da postane zanaprej podobčina Moravške.

Zastran premoženja govorí sejni zapisnik, da vsaka občina, —— kakor —— obdrži svoje, in da se ž njim ravná in gospodari po postavi.

Po omenjenem sklepu občinskega odbora prosijo tedaj ponižno podpisani, da bi slavni deželni odbor v sklenjeno združitev blagovoljno privolil.

V ——— dne —. maja 1866.

N. N. odbornik. N. N. župan.
N. N. odbornik. N. N. svetovalec.

Kaj je svoboda?

Dobrovoljne besedice kmetom slovenskim.

(Konec.)

Urban. Saj je res po tem, kar ste nam, gospod dohtar, povedali, gospodarstvo države nekako podobno gospodarstvu v občini (srenji).

Gospod. Poslušajta me na dalje. Občini na čelu stojí glavár, ki se imenuje župan; on ima svoje odbornike in svétnike. Na čêlu državi pa stojí glavár, ki ali po očetu svojem podeduje (erba) najvišjo oblast in se imenuje cesar ali kralj, vojvoda ali knez, kakor so države bolj ali manj mogočne, — ali pa tak, ki ga vselej ljudstvo voli za nekoliko let, kakor v občinah župana in se imenuje prvosednik. Une države se zovejo monarhije ali samovlade, te pa republike ali ljudovlade.

Miha. Tedaj so tudi take države, v kterih ljudstvo svoje vladarje tako voli kakor mi župane? Tega nisem še vedel.

Miha. Moj Bog! kako pa ljudstvo vse to dela in opravlja, saj še v soseski je težko gospodariti.

Gospod. Da se vse to zgodí, voli ljudstvo zmožne in domoljubne poslance v postavodajavni zbor. Ti dajejo postave, sklepajo, koliko denarja je potreba, pazijo, da gre vse po redu, in imajo tiste pravice, ktere jim ljudstvo odloči. — Postave izpeljuje in druga javna opravila opravlja po sklepu najvikšega zbora državni poglavar, kterega si za nekaj časa, recimo, za 3 ali 6 let ljudstvo izvoli. On pa si izvoli potem pomočnike, to je, ministre in druge državne uradnike, ki so odgovorni njemu in najvikšemu zboru, kakor je tudi on sam odgovoren temu zboru in tako vsemu ljudstvu. Ljudstvo imenuje in voli tudi niže uradnike po okrajih, dalje porotnike ali tiste prisežene može, ki sodijo v porotnih sodnijah, kadar gre za veča hudodelstva. — Vse to se zapiše v pismo in vsi prisežejo, da bodo po teh glavnih postavah ravnali. — Tako je, akoravno težko, vendar pa mogoče, da ljudstvo vse te imenitne opravke izvršuje po izvoljenih možéh, in to ljudstvo je svoje, to je svobodno, kakor posamesni odrasli človek ali občina, ktera sama za-se skrbita.

Urban. Pri nas ni tako, in menda ni bilo nikoli, še nikdar nisem slišal kaj tacega.

Gospod. Res, da pri nas nikdar ni bilo ljudovlade; zmiraj smo imeli ali vojvoda ali kralja, in zdaj imamo cesarja.

Urban. Kje drugej po svetu pa so ljudovlade?

Gospod. Bilo je tacih držav več v starodavnih časih; zdaj je v Evropi edina Švajca takošna dežela, v Ameriki jih je več. Al dovolite mi, da vama na dalje razložim, da tudi monarhije ali samovladne države se ločijo na dvoje, in ta razloček je sila važen. V državah, ktere imajo kralja ali cesarja, je on najvikši glavar in vladar; njega ne voli ljudstvo, ampak, kakor sem že rekel, prestol podeduje sin po očetu. Al tudi v teh samovladnih državah je velik razloček: v nekterih kralj ali cesar edini sam kraljuje ali cesari; on sam postave daje, sam jih tudi izpeljuje po svojih ministrih in uradnikih, kteri so v vsem le njemu odgovorni. Le on sam odločuje vse denarne zadeve itd.; tedaj je le on gospodar in poveljnik gledé na vsa notranja in zunanja javna opravila. Država s tako vlado se imenuje absolutistična ali samooblastna; tak vladar je samovladnik ali samodržec. Ljudstvo, ktero se ne sme pod njim pečati z javnimi opravili, ni svobodno, je maloletnemu človeku podobno.

Urban. Tako kaj ne je bilo pri nas pred 1848. letom?

Gospod. Tako je bilo. Zdaj pa je tudi naše cesarstvo — Avstrija — stopilo v vrsto tistih svobodnih držav, ki se imenujejo ustavne ali konštitucijske monarhije. V taki državi, ki ima ustavnega kralja ali cesarja, daje postave, nalaga davke, ustanovlja število vojakov itd. vladar z ljudstvom vred, ktero voli in pošilja svoje poslance v deželne zbore in občni državni zbor. Brez dovoljenja teh poslancev in potrjenja vladarjevega ne veljá nobena nova postava, se ne morejo davki nakladati, dolgovi delati itd. Ti poslanci imajo tudi pravico, nove postave predlagati, zahtevati, da se odpravijo napake in pogreški po deželah. Tako narejene postave izpeljuje pa, skrbí za red in varnost in opravlja vsa druga javna opravila kralj ali cesar po svojih ministrih in uradnikih. On je tudi poveljnik vse vojske in imenuje vse uradnike, vendar v nekterih deželah, na priliko, na Ogerskem in Hrvaškem imenuje ljudstvo niže uradnike po komitatih ali velikih županijah. Tak ustavni kralj ali cesar ni odgovoren nobenemu, ampak le njegovi ministri in svetovalci so za vse odgovorni njemu in državnemu zboru, ki namestuje ljudstvo. Tak vladar ima tedaj vso izpeljevavno oblast, al ministri so tudi zborom odgovorni za izpeljavo postav; postavodajavne oblasti pa ima vladar, rekel bi, samo na pol, delí jo namreč z ljudstvom. In takemu kralju ali cesarju se pravi, da je vladar z omejeno oblastjo mimo unega, ki je samodržeč z neomejeno oblastjo.

Urban. Po takem skrbí za deželni prid v taki državi cesar ali kralj in ljudstvo, tedaj obá zedinjena. Misliti je, da bi morala taka dežela prav srečna biti.

Miha. Tudi jez sem teh misli.

Gospod. Sploh je to mnenje, da je taka ustavna država srečneja mimo take, v kteri se ljudstvo prav samo vlada, to je, v ljudovladni državi. Pravijo sicer, da ljudovladne države več svobode vživajo, da je njih vladarstvo cenejše itd. Znabiti; vendar je tudi to gotovo, da v ljudovladnih državah mora ljudstvo že od mladih nog zrelo biti za tako vlado, ono mora ubogati in pokorno biti vsakemu izmed sebe, če je bil popred tudi nizkega stanú, ako ga je večina ljudstva izvolila za svojega glavarja. Če ni vajeno ubogati svojim ljudém, nastanejo punti in vsa država trpí škodo ali tudi pogine. Tudi je v ljudovladah obširna pot odprta častiželnosti, da ta ali uni hrepení po slavi in oblasti prvosednikovi in pisano gleda onega, ki stojí zdaj na najvišem mestu; prizadeva si, da bi ga z lestvice doli vrgel in sam sebe gori postavil. Ker so vsako tretje ali šesto leto poglavarja volitve, je to večkrat že vzrok bilo krvavim bitvam med volivci. Tacih homatij pa ni, kjer je stanovitni kralj ali cesar najvikši glavar; tudi so večidel ljudje rajši pokorni postavam, ktere se dajajo v imenu kralja ali cesarja, in če on pazi na red in varnost. Zato je za nas gotovo bolje, da stanovitni cesar z ljudstvom vred skrbí za občni blagor, in da imata tako visoke pravice in dolžnosti cesar in ljudstvo skupaj. Ako v taki državi ministri vladarju kaj slabega nasvetujejo, so poslanci v zboru, kterim je dolžnost to reč vladarju razjasniti in je ne dovoliti; ako bi pa poslanci hotli kaj napčnega vpeljati, je vladar z ministri svojimi, ki mora poslance razsvetliti in kaj tacega ne potrditi. Se vé da, kakor mora cesar ali kralj pravičen biti, tako morajo tudi ministri in poslanci pošteni biti, da se vse dobro izvršuje.

Urban. Zdaj pa že znam razločiti to in uno, in prepričan sem, da v ustavni državi moramo vsi skrbeti za deželo. Tudi vidim, da bi mi za ljudovlado ne bili; saj so ljudjé, ki še radi župana zmerjajo, rekoč: kaj nam bi ta zapovedoval! — Vendar vas moram še nekaj vprašati. Zakaj prav za prav imamo deželne zbore in tudi državni zbor na Dunaji?

Gospod. Zato, ker ima naša Avstrija več dežel in več narodov. Vsak narod in vsaka dežela imata svoje potrebe, in vse cesarstvo skupaj ima svoje, ki so tedaj občne in splošne. Za prve so deželni zbori, a za druge je občni državni zbor. Vse pravice in dolžnosti ustavnega vladarja in pravice in dolžnosti vseh ljudstev so zapisane v eno pismo, kteremu se pravi ustavno pismo. Tako pismo, ki je podlaga ustavnega vladarstva, je avstrijskim narodom cesar dal s tako imenovano diplomo od oktobra meseca 1860. leta.

Urban. Vse to zapisano imeti, dobro se mi zares zdi, kajti potem vsak vé, kaj gré Veličanstvu cesarju in kaj gré ljudstvu; prepira o tem ne more več biti.

Gospod. Da pa je država zares srečna, mora vsak svoje dolžnosti izpolnovati, kakor vladar, tako ljudstvo, sicer bi ustava le mrtvo pismo ostalo. — Prva ljudska dolžnost pa je, svojih pravic se posluževati, toraj pred vsem k volitvam vsakikrat shajati se, in voliti poštene, bistroumne, skušene in zgovorne možé, — možé, kteri svojo domovino zares ljubijo, kteri se v

zborih po njenih željah ravnajo, ne pa po svoji trmi ali pa po mislih tacih, kteri še naroda našega ne poznajo in bi ga radi le zmiraj vpregali v ptujo galejo, sploh take može, ki so svoje lastnosti, svoj značaj že djansko pokazali. Jalovim besedam nikdar ni verjeti; one so večkrat le méd, s kterim je strup namazan. — Ljudstvo skorej vse le po poslancih dela; kakoršni so tedaj poslanci, takošno bo njih delo, in vse ljudstvo bo škodo trpelo, če je slabo volilo. Zavoljo tega se morajo volivci že dosti časa poprej pomenkovati in po dogovoru skleniti, kterega bodo volili, da pridejo k volitvi vsi pripravljeni. Dobro je tudi, tacega poprej prašati, kaj da misli o tej ali drugi deželni potrebi, in ali prevzame poslanstvo. Nič drugače ni pri volitvah župana in starešin.

Urban. Povem vam, gospod dohtar, da sem pri vsaki volitvi bil; nisem pa tako na tanko vedel, da je res treba priti, in da imamo tako skrbno paziti na lastnosti tega, ki ga hočemo izvoliti. Ko smo župana volili, dal sem svoj glas svojemu botru, kteri je skozi in skozi pošten mož, a drugi so za-nj najbolj zato glasovali, ker so mu dolžni bili. — Ko smo volili poslanca, nisem vedel prav za prav, koga imam voliti, in dal sem svoj glas nekemu premožnemu posestniku, misleč, da bo ta že vedel, česar mi kmetje potrebujemo. Tudi smo volivci le malo ur pred volitvijo se pogovarjali, koga da bi volili, in nismo se mogli dogovoriti. Vidim, da je bilo prepozno in napčno.

Miha. Jez pa naravnost povem, da nisem bil še pri obeni volitvi, ker sem si mislil, naj jo opravijó drugi; jez nimam časa in mar mi ni, naj izvolijo Petra ali Pavla.

Gospod. Sto in stokrat vam rečem, da taka misel je skozi in skozi napčna misel, pa tudi — al ne zamerite mi — neumna misel; zakaj če hočete koga kamor koli poslati, da vas v važnih zadevah, ktere tudi v mošnjo segajo, namestuje in zastopa, boste gotovo na to gledali, da je ta človek pripraven za to sporočilo in temu delu kos.

Miha. Pa človek celi dan pri volitvi zgubí in zraven potrosi tudi še kak goldinar, če najde dobro kompanijo.

Gospod. Čujte Miha! Ali hodite o nedeljah v cerkev in dajete kaj za cerkvene potrebe?

Miha. Kaj ne bi! vsako nedeljo grem in vsak praznik, in plačavam tudi.

Gospod. Zakaj neki? ali vam ni žal za toliko časa in za ta denar?

Miha. Nu, zakaj? zato ker je tako zapoved božja in ker bo pomoglo moji duši; za ta čas mi ni žal, in tudi ne sme biti.

Gospod. Prav tako! To kaže, da ste dober kristjan. Ker pa ste dober kristjan, morate spolnovati tudi vse drugo, kar globoko sega v duševni in posvetni blagor vam samim, celi občini, pa tudi celi deželi in državi. Pomislite le samo to, da gré v vaši lastni hiši vse narobe in rakovo pot, ako ni dobrega gospodarstva, pravega reda, — da gospodar vleče hot, gospodinja pa bistahor, da otroci delajo po svoji glavi, posli pa tudi tako; v taki hiši ni blagoslova božjega in kmalu pride na kant. Pogledite! kakor s hišnim gospodarstvom, prav taka je z občinskim, deželnim in državnim, in ker ste vi en kos te občine, pa tudi en kos dežele in države, tedaj vse dobro, pa tudi vse slabo, kar se tam godí, tudi vas zadeva v denarnih in druzih rečeh.

Miha. Da se ne bi veliko plačevalo, oj, za to mi je že mar, in če je res tako, da država je kakor paternošter, mi pa smo vsak kakor eno zrnce na njem, tedaj res tudi vsacega zadeva, kar se v komunu (občini), v deželi in državi godí.

Gospod. Hodita po tem takem k vsaki volitvi; naj vama ne bode žal za majhno zamudo časa in za malo denarja, in volita pametno. Pomislita dalje, da komur ni mar za prave možé v občinskem, deželnem in državnem zboru, ta sam sebe zvezanega prepušča drugim, da delajo kar hočejo; če pa vam nepošteni hinavci, starokopitni rakovci, sebični lakomneži kruh svobode režejo, vam bo taka njih svoboda strašno presedala! Kakor nedoletni otroci bote po tem vedno pod šibo tacih gospodarjev, kteri le toliko svobode radi imajo, da oni svoje namene izpeljujejo. Vedite, da po pametnih volitvah se vrší svoboda.

Urban. Mene, gospod, ste že preverili popolnoma. Zdaj še le vem, da v ustavni državi se svoboda začenja z umnimi volitvami.

Gospod. Prav kratko rečeno, je tedaj svoboda pravica in dolžnost vsacemu državljanu, da se marljivo in odločno pečá z državnimi, deželnimi in občinskimi, to je, z javnimi zadevami, — da pametno dela in živí po postavah, ki jih je dal cesar z ljudstvom vred. — Videte pa iz tega tudi, da je svoboda prav koristna pa tudi težka reč. Ljudstvo pa, kteremu je prav živo mar za javna opravila, in se ž njimi po ustavnem pismu pametno in po vesti pečá, ktero je složno in ustavnim postavam vselej pokorno, ni samo srečno, temuč postane imenitno, veljavno ljudstvo. — Zdaj pa srečno! Povejta svojim sosedom, o čem smo se pogovarjali, da tudi drugi vedó, da svoboden je v ustavni državi le tak, kdor ni volek božji, ampak ki dobro pozná svoje državljanske pravice, pa tudi dolžnosti svoje, da glavo po konci nosi, če tudi je v kmečki suknji, vendar pa tudi v razuzdanosti ne išče svobode, ampak v mejah, ki jih stavijo postave! Ako pa niso take se dajo premeniti po poštenih poslancih.

Šolske stvari.

Sad nemščine v ljudski šoli.

Iz Gorenskega. Ker se iz mnogih krajev dopisujejo izgledi, koliko je nemščina v ljudski šoli koristila, naj „Novice“ še tudi povedó, kakošen sad je nemščevanje doneslo v neki šoli na Gorenskem, ki je že od nekdaj med najboljše se štela, v ktero je tudi dopisnik sam hodil. Učitelj je bil res priden, veliko si je prizadjal, veliko let se z otroci ubijal, in v svojem trudu in poklicu do smrti stanoviten ostal. Bog mu daj dobro! Ker je pa vlada sama le na nemščino tiščala, se samo vé, da se je tudi v naši šoli nemščevalo, kar se je dalo. In da si je nekdanji učitelj o tem posebno veliko prizadjal, je že to najboljše spričevanje, ker je bil neki od tadanje deželne vlade pohvalno pismo prejel, v kterem je bil „Musterlehrer“ (izgledni učitelj) imenovan. Bile so prav odločene ure, v kterih smo se le „nemških besedí“ učili; tedaj nam je „Vater, Mutter, Bruder, Schwester“ itd. v glavo vbijal. Da bi bili mislili, da res kaj znamo, smo tudi nemško molili, ali veliko bolj blebetali; saj razumeli nismo ničesa. „Ti veči“ so se učili tudi „die zehn Redetheile“, in kdor je te znal našteti, smo ga občudovali kot največega veljaka, da bi se mu bili kmalu odkrivali. Pa v naši nekdanji nemški šoli se je storilo še več; naša visoka nemščina je iz šole stopila tudi očitno na dan. Le poglejte in čudite se! Začelo se je tudi pri procesijah po nemško moliti!! Gospod učitelj je v šoli napovedal: „Otrôci poslušajte! zdaj bomo tudi pri procesijah po nemško molili, da bote vedeli — litanije vseh

Svetnikov. Jez vam bom naprej molil; kadar enega svetnika ali svetnico imenujem, porečete „bitt für uns"; kadar jih pa več imenujem, pa recite „bittet für uns." Ker pa sami nič ne zastopite, bom pa takrat bolj zaupil, kadar jih več imenujem, da bote vedeli prav odgovarjati." In zdaj je šlo prav izgledno in moško. Gospod učitelj je klical svetnike in svetnice — otroci pa so odgovarjali, kakor so zastopili; eni so upili: „pit farónc! pite farónc!" — drugi so kričali: „pobit farónc! pobite faronca!" Ta Faronc pa je bil znan krčmar v okolici, in se je potem neki srdil in pritožil: „Ti poštalenski otroci ti! kaj pa imajo pri procesii z menoj opraviti! To je pa vendar preveč! Ali me kličejo pit? ali me hočejo pobiti? To mora biti črna šola!"

To je bilo maslo nemške omike naše domače šole po mnogoletnem prizadevanji in trudu izglednega učenika!! Sodite zdaj sami!

Mnogo glasov na odgovor enemu glasu.

Iz dežele. V Laibacherčinem 106. listu pod naslovom „Zur Sprachenfrage in den Volksschulen Krains" „eine Stimme vom Lande" knezoškofijsko okrožnico zagovarja in razlaga tako zanesljivo s takim prepričanjem nezmotljivosti, kakor jo more le skladateljevo peró samo ali po njem navdihnjeno razlagati in nikdo drugi ne. Al ta njegova razlaga je vsa drugačna, kakor je bila od drugih izvedenih mož sploh; toraj „eine Stimme" očita vsem drugim vsaj kratkovidnost, če ne še kaj več. „Več očí, več vidi", je pregovor starodaven; al ta „eine Stimme" ga hoče zdaj podreti. Pa, kako da bi jo to zamerili! saj topljenec grabi tudi bilko ob bregu, da bi se rešil. Taka se pač tukaj godí. Modruje pa „eine Stimme" tako: Čudno, da so časniki to okrožnico kakor tiči sovo preganjali in kavsali, ker vendar ima blag namen, da bi otroci slovenščine in nemščine bolj izučeni kakor do sedaj šolo zapuščali. — O mila mi mladež, čuj, kako se boš že iz mladih nog dveh jezikov naučila! — Okrožnica očita „sofistiko" takim, ki hočejo le narodni jezik v ljudske šole; kaj pa, ko bi ravno ta „eine Stimme" zagovarjala „sofistiko"? Saj stoletna skušnja učí in gospodje fajmoštri cele kranjske dežele bodo dokazali, da se v šoli na kmetih nemščine ni dosedaj še nikdo naučil. Če se pa že v precartani dôbi ponemčevanja, ko se je z vso silo v šoli pritegovalo na nemščino, je ni nobeden naučil, kako neki se bode po napotku te okrožnice kdo obojega jezika izučil?! — Dalje gladi in pravi „eine Stimme", da okrožnica učenje nemščine le samo po več šolah kakor dosedaj zahteva, ondi namreč, kjer srenja ali več staršev „mehrere Aeltern", to zahtevajo, in da toraj ni bila vsem šolam zapovedana. Al mi vprašamo: mar ni še zdaj preveč slovensko-nemških ljudskih šol na Kranjskem? Gosp. fajmoštri po deželi spoznavajo ta narobe-svet, in celó prazno slamo tacih šol, zato so jih v slovenske spremenili že mnogo, in tista mešanica, tičmiške šole, se res na korist ljudski omiki zmanjšuje vsaki dan. — Da bi se pa izveličavna nemščina vsaj za rep, če ne za roge v vsako ljudsko šolo lahko vsilila, je dosti, da „mehrere Aeltern" tega želijo. Kaj pomeni to? „Mehrere Aeltern" so 3 ali po nemškem jeziku sta lahko 2, in toliko se jih v vsaki fari lahko za nemščino pregovorí. Ali je pa prav pred Bogom in ljudmí, da bi mogli vsi otroci škodo trpeti, drag čas ubijati zavolj ene same stotine, ker $^1/_{00}$ naših ljudí utegne nemščine potrebovati, več pa gotovo ne. Ako bi ne bila vsem šolam namenjena, kakor „eine Stimme" pravi, zakaj je bilo ukazano, jo vsem faram naznaniti? Ako pa je kdo mislil, da bi tù in tam „mehrere Aeltern" želeli nemščine v šolo, naznanila naj bi se bila ta postava samo onim faram ali dekanom, ki bi zavrnili prenapete slovenske župnike, ki ljudstvu še enega ocvirka kulturnega špeha ne privoščijo. — „Eine Stimme" omenja dalje neke prošnje do prečastitega knezoškofijskega konzistorija, ktera se je v podpis poslala dekanom, — pa tudi to prošnjo prav čudno razlaga. Evo ti istine! Srečo sem imel to prošnjo prebrati. Ta prošnja zahteva berilo; z naukom v vseh razdelkih kmetijstva, v zdravji, gospodinjstvu naj se vpelje že v vsakdanji šoli v zadnje leto in v vsa nedeljska leta. „Eine Stimme" pa pravi: „saj že imamo tako knjigo, „vodbo modrega kmetovanja", čemu tedaj prosite, kar že imate, vi kratkovidneži! Res imamo to knjigo in je dobra; al manjka jej še mnogo. Kje govori kaj o srenji, ktera je pač zdaj podlaga vsemu družinskemu življenju; kje govorí kaj o zdravji, o gospodinjstvu, ktero je danes toliko potrebno, ker to marsikako hišo podere; in kje je ukazano jo v vsakdanjo šolo vpeljati? Dokler se pa to ne zgodi, je mrtva knjiga. K temu naj se dodajo še druge potrebne rečí in pa v šoli učijo; potem bode dobiček velik. Prošnja ta ni tedaj prazna in ni ne smešna ali zaničljiva! — Dalje se „eine Stimme" čudi, zakaj bi dekani še le prosili čisto slovenskih šol, saj imajo pravico predlagati učilne načrte; oni so namreč „Ehren-Consistorialräthe." Na to odgovarjamo: Prošnja se je storila zavolj lepšega, ker terjatev še dolžnega denarja je težka mehkemu srcu. Tudi smo pohlevni Slovenci prošnjo storili do Schmerlinga, čeravno imamo pravico terjati. Koliko pa so „Vorschläge" gosp. dekanov v oziru ljudske šole večkrat veljali, o tem bi lahko marsikter dekan marsikaj gorjupega povedal. Saj okrožnica sama je priča, koliko so veljali konzistorijalni svetovalci, ker še noben ni vedel za njo, dokler ni bila že na svetu. Prošnja gosp. dekanov ni tedaj smešna, ampak zeló važna; ločiti se mora zdaj pšenica od plev, zlato od žlindre; pokazali se bodo možaki narodovih pravic, ne daj Bog! da tudi kak iškarjot. Tudi prečastiti konzistori bo imel zdaj priložnost pokazati svoje misli, ker takrat, ko je okrožnica zagledala beli dan je še samo g. Zavašnik govoril v imenu vsega konzistorija. Hvala Bogú! da so „tempi passati, che Berta filava."

Slovensko slovstvo.

„Oglas o Čitavnici."

Ker se 1. junija preselim v Gradec, prosim, da mi čast. gg. pisatelji in naročniki „Čitavnice" blagovolijo dopisavati odsihmal v „Graz, Kanzlei des Herrn Dr. Berzè." — Tudi naznanjam, da se po dobrem obnašanji 3. zvezka že pridno tiska 4. zvezek „Čitavnice."

V Mariboru 20. majnika 1866.

Dr. Ivan Geršak.

Dopisi.

Iz Kragujevaca v Srbii 1. maja. — Dopisu iz Gorenskega od 28. svečana, ki so mi ga „Novice" v 10. listu prinesle in mnogim drugim dopisom, ki so mi došli, odgovarjam sledeče: Klobučarjev in usnarjev v Srbii mislim, res ni; vsaj jaz nisem še o nobenem slišal, še manj pa kterega videl, akoravno sem že lep kos Srbije premandral. Koliko klobukov se na Srbskem leto in dan prodá? Na to vprašanje mi je težko odgovoriti; povem le to, da srbski narod možki in ženske večidel male rdeče kapice (fes) ali strašno velike, iz celih kož starih, neostriženih koštrunov ali ovác narejene kučme nosi, ki so še mnogo veče od ku-

čem bivših avstrijskih grenadirjev. Take kučme sem videl na svojem potovanji po čupriskem in aleksinačkem okrožji. Se vé, da si tako grozovito kučmo vsak sam naredí, in da izgleda pod njo tako grozno strašno, da bi na Slovenskem otroci pred njim kakor pred povodnjim možem bežali. Gospôda nosi ali fese, ali razne kape, ali lepe, male črne kučme, ali nizke, širokljate klobučeke raznega stroja kakor kape. Cilinder je v Srbii bela vrana; Srbin se mu smeja in šali; zato se vidi samo v Belem gradu na velikih in ponositih glavah imenitnih, visokih in zapovedajočih, v lepih vojnicah državne službe vpreženih gospodov, in pa na nekterih olikanih glavah beligradskih gizdalincv raznega rokodelstva in zanimanja, in posebno na glavah brez posla se sprehajočih sladkih gospodkov. Velik in širok klobuk, kakoršnega so stari Slovenci nosili, se vidi pa tudi na kmetih; se vé da redko, ker se težko dobí. Poleti se vidi kak širok, iz debele slame izpleten, reti podoben slamnik. Od lepih klobukov in slamnikov, kakoršne slovenski fantje nosijo, ni tukaj ne sledú ne tirú. Da bi se dobili, srbski narod bi gotovo po njih segel kakor Izraeljci po jerebicah; kajti Srbin ima rad kaj novega in lepega. Neprilični fes, kteri ga ne brani niti dežja niti solnčnih žarkov, bi on gotovo s klobukom premenil, ako bi mogel, a ne dobí ga. Se vé, da klobuk ali slamnik moral bi lep biti, ker Srbin je grozno lišpoven, le kaj zalega in krasnega ima rad. Srbin okrasuje svoje smrtonosno orožje lepo in umetno z dragim zlatim in srebernim vdelom; svojo obleko okrasuje z raznobarvenim, grozno živim, lesketajočim, tudi srebernim in zlatim vpletom in všivom; jermen pri svoji puški in jermen, s kterim se prepasuje, okrasuje z dolgo vrsto svitlih dugmetov (gump); leseno žlico, s ktero jé, okrasi, in jo lepo opiše z rdečo in zlato barvo, na njej umetno izobrazi podobo matere božje, Kristusovo, sv. križa, sv. Save, sv. Jurja itd.; glavo konjiča, kterega jaši, okrasi z malimi kinčankami raznih živih barv in z žvenkljajočim malim šiškavim zvončičem; glave svojih natovorjenih voličev okinča z lepimi verižicami, z raznimi kinčankami in njih vratove z dragimi, lepo zvonečimi zvončki, svoje prste pa vse napolni in okrasi z mnogimi dragimi, večkrat pa tudi nič vrednimi prstani. Kakor Srbin, tako so tudi njegove hčerke in žene grozno lišpovne. Oblečene so v lepo belo obleko ali v razno pisano jako živih barv z mnogim všivom, vpletom in nakitom; njih glave, vrati in prsi so okrašeni z neizbrojnim številom rumenih cekinov in težkih rubljev, prstje so polni raznih prstanov; v njih lase so vtaknjene raznobarvane cvetlice in na njihovih ušesih visijo lepi ušesnjaki. Ako pa dobí Srbin kak slab klobuk ali slamnik (dober se ne dobí), ga nakiti vsega z raznimi, umetno izdelanimi ali pravimi cvetlicami; okoli krajev mu obesi drobne sreberne novčice, večkrat tako gosto, da klobuk izgleda, kakor da bi bili njegovi kraji s srebernim, gibajočim se obročem okovani. Da! srbski fant svoj širok, iz slabega blaga narejeni klobuk ali slamnik z denarjem in z drugim lišpom tako grozno okinča, da bi se mu Slovenci šalili in smejali.

Usnje se v Srbii nikakor ne izdeljuje; vse pride iz druzih dežel, in neizdelane kože gredó od tukaj drugam. Čudno je, zakaj in kako da usnarja tukaj ni. Res, da srbski kmet sploh prilične opanke nosi, ki si jih sam brez stroška napravi; al bogateji kmetje nosijo pa že tudi čevlje in čižme in po mestih se opanka ne vidi.

Da je na Srbskem mnogo zemljišč in hiš na prodaj in da jih mnogo na boben pride, o tem ne moremo kriviti niti srbske vlade, še manj pa Boga. Vlada ne obklada in ne pritiska národa nikakor s prevelikimi davki, marveč davki so tako majhni, da še tega imena vredni niso. In Bog narodu srbskemu za prebivanje ni odločil kake nerodovitne zemlje, kamenja in skalovja, ali kakega suhega ali mrzlega neplodnega sveta, nego mu je podaril lep in grozno velik kos najrodovitnejše zemlje, ki je vsa premrežena s studenci, potoki in rekami polnimi žlahnih rib, — zemljo, ki je polna žlahnih rud in lekovitih vodá. Zemlji srbski se še tudi ne manjka lepih, temnih host; da! še so po Srbii gozdje, v ktere še nikoli človeška noga ni stopila. In zemlja je tudi polna raznih domačih in raznih divjih žival. In Bog je dal tej bogati in lepi zemlji milo, toplo in zdravo podnebje, dobre in zdrave vode; dobra, zdrava in vatrena vina. Da! Bog jej je dal vsega v obilnosti, kar je človeku za življenje treba, in niti je on s hudo zimo zatira, niti je kdaj s strašno točo bije. In Bog je dal narodu srbskemu bister um, lepo, zdravo telo in krepke roke. Tudi je narod srbski v obče trezen, z malim zadovoljen in grozno varčen; raskošnik ali razpikuča, to je zapravljivec in pijanec, se redko kteri nahaja. (Dal. prih.)

Iz Zagreba. — Jugoslavenska akademija znanosti in umetnosti začela se je ustanovljati. Po ustrojnih pravilih je dobil deželni zbor trojedne kraljevine nalogo, da izbere pred vsem 16 pravih članov (udov) in jih predloži Njih c. k. veličanstvu v potrjenje. Zbor je vsled teh pravil to storil in Njih Veličanstvo je po sklepu od 9. dne t. m. blagovolilo potrditi sledeče gospode: dr. Bleiweis-a Jan., vrednika „Novic“ v Ljubljani, Bogović Mirka, literata v Zagrebu, Jagića Vatroslava, gimnazijsk. profesorja v Zagrebu, Kukuljevića Ivana, velikega župana v Zagrebu, Ljubića Simeona, gim. profesorja na Reci, Mažuranića Antona, gim. ravnatelja na Reci, dr. Muhića Pavla, ravnatelja pravoslovne akademije v Zagrebu, dr. Raćkega Franca, kanonika in šolskega nadzornika v Zagrebu, dr. Subotića Ivana, prvosednika sedmerice v Zagrebu, dr. Šloserja Josipa, medicinalnega svetovalca v Zagrebu, Šuleka Bogoslava, literata v Zagrebu, Torbarja Josipa, ravnatelja više realke v Zagrebu, Veberja Adolfa, gim. ravnatelja v Zagrebu, Vukasovića Živka, gim. ravnatelja v Oseku. Namesti Srbljina Daničića (ki ga Njih Velič. ni potrdilo, menda zato ne, ker še takrat ni bil sprejet za avstrijsk. državljana) in namesti Dalmatinca Preradovića (morebiti ker je vojnik) se morata predložiti dva nova člana. Po takem je poleg Hrvatov izvoljen dosedaj po rodu 1 Srb (Subotić), 1 Slovak (Bogović), 1 Čeh (Šloser) in 1 Slovenec (Bleiweis.) Kadar tudi ostala dva dobita potrjenje, bojo se menda imenovani članovi lotili izdelovanja poslovnega reda (po §. 19. in 22. ak. pravíl) in izbrali predsednika in tajnika. Akademija ima pokrovitelja, 32 pravih članov, predsednika, 2 tajnika, najviše 16 častnih članov, dopisujočih članov pa tolike, kolikor si jih akademija sama voli. — Tako se bodo veleslavna ustanova, kteri je povod dal jugoslavenski naš mecên preuzvišeni biškup Strossmajer in za kterosmo tudi mi Slovenci že izprva razodevali živo, bratinsko nagnutje, oživotvorila po preteku mnozih let, in bode, ako Bog dade, znanostim in umetnostim vsega jugoslavenskega naroda na korist.

Iz Maribora 18. majnika. *(Čitavnica.)* Za letni čas je odbor čitavničin sklenil: 1. izhod v Ruše 27. majnika; 2. sklicati občni zbor čitavničinih udov na 24. junija, kadar bo tudi „beseda“, volitev novega tajnika namesti g. dr. Gršaka in prevdarek polletnega računa; 3. drugi izhod 15. julija v Jarenino. — Pevske vaje ostanejo kakor dosihmal ob sredah in sabotah, vsaki četrtek pa so zabavni in podučljivi pogo-

vori. Da se vsi častiti članovi tukajšnje čitavnice v obilem številu udeležijo teh veselic, jih s tem uljudno vabi odbor.

Iz Gradca 18. maja. P. — „Novice“ so povedale, da 1. maja je bila pri tukajšnji c. k. deželni sodnii končna kazenska obravnava v slovenskem jeziku. Naj povejo, da tudi 3. dne t. m. je bila taka o hudodelstvu tatvine. Vsi tega hudodelstva obdolženi so bili slovenskega rodú, in to je nov dokaz, kako potrebno je znanje slovenskega jezika ces. uradnikom tukajšnje sodnije in državne pravdnije. C. k. državni pravdnik gospod dr. Melè je zopet zatožni in končni govor imel v slovenskem jeziku, gosp. dr. Stergar pa kot zagovornik zatožencev ravno tako. Ne spominjamo se, da bi bili kterega zagovornika kadaj na tem mestu že slišali slovenski govoriti; — bila je navada, da so tolmače imeli, ki so slovenščino prestavljali v nemenščino in nemščino v slovenščino, in to v Gradcu, pod čegar dež. sodnijo spada čez 300.000 Slovencev. Kakošna ironija! Gledé na vse to ni tedaj čuda, da so se čudili poslušavci, ko so slišali državnega pravdnika in zagovornika tako čisto brez germanizmov in vendar tako razumljivo v slovenskem jeziku govoriti. Tako si jezik naš čedalje več priznanja pridobiva, da ni tako ubogo revšče, kakor ga delajo taki, ki od njega toliko vejo kakor od španjskega. Čast in hvala tedaj možakom, ki slepim odpirajo očí in gluhim ušesa!

Iz Ljubljane. Če tudi naše mesto s kranjsko deželo sploh še ni delalo silnega hrupa o patriotizmu, ki se zdaj drugej za vsako malenkost tako rad na veliki zvonec obeša, je vendar že o mnozih zadevah djansko pokazalo, da pomaga na brambo Avstrije kar le more, in da ne ostane za nobeno drugo deželo, ako utegnejo priti viharni časi, kajti še zmiraj imajo Slovenci, čeravno so še ubogo malo dosegli ravnopravnih pravíc, na zastavi svoji zapisano geslo, ki se je kot čisto zlato skazalo v ognji nevarnih časov: „Hrib se omaja in hrast, zvestoba Slovencu ne gane!“ Tako je unidan deželni odbor, ko je treba bilo dopustince (urlaubarje) iz vseh kotov kranjske dežele nagloma spraviti skupaj, dovolil, da se smejo na stroške deželnega zaklada najeti vozovi, ki so jih priterali skupaj; — to bode deželi stalo lep denar. Mestni odbor je skrbel, da se skozi Ljubljano potujočim vojakom oskrbijo dostojna stanovališča in je dovolil 3600 gold. za napravo pripravnih kolib, in če tudi nobeno drugo mesto kakor naše ni obloženo bilo s tolikim številom prihajočih in odhajočih vojakov, se je v mestu in v okolici vsak čas skrbelo za dostojno ustanovanje njihovo. „Rohrschützengesellschaft“ namerava stražo napraviti za varnost, ako dovoljenje dobí, in „Južni Sokol“ bi se bil že tudi oglasil, ako bi ne bil iz Prage slišal, da za zdaj vlada ponudbe ondašnjega „Sokola“ še ni sprejela. Tako se razodeva povsod blaga volja na pomoč državi, kadar pride klic cesarjev. Mi Slovenci, kakor sploh avstrijski Slovani hrepenimo zdaj le po tem, da bi se sklicali deželni zbori, v kterih bi domoljubni poslanci razodeli na prid Avstrii živo željo, naj bode enkrat konec pogubivni nemški politiki in naj Avstrija pred vsem in nad vsem gleda na-se! Ni tedaj čuda, da besede dunajske „Wien. Abendp.“, da, ako bode vojska, se Avstrija ne bode bojevala za „svojstveno (specifično) avstrijsko idejo“, so kakor huda slana poparile srca vseh Slovanov. Te besede se po vseh časnikih slovanskih in celó nekterih nemških razlegajo tako ogromno, da bi res potreba bilo, da bi ministerstvo dalo preklicati besede časnikarske, ki motijo zdaj tako potrebno vzajemnost vseh narodov avstrijskih. Po pravici pravi „Zastava“, da za nemško politiko se ne more, zvun nekterih Nemcev, noben Avstrijan navdušiti; ta politika so le prazne muhe; večina avstrijskih narodov pozná samo občne avstrijske interese, za nemški položaj Avstrije jim ni mar, ker od nekdaj jim je bil le na škodo, nikdar na korist.“

— Kar se pod ministerstvom Schmerlingovim nikakor ni dalo doseči, doseglo se je zdaj: prisilna delavnica (Zwangsarbeitshaus) pride v gospodarstvo deželnemu odboru, kteri jo prevzame konec prihodnjega meseca proti temu, da je vlada pri imenovani delavničinega oskrbnika vezana na to, da si ga izbere izmed tistih treh, ki jih nasvetuje deželni odbor.

— Mestni župan gospod dr. Costa se je v saboto ponoči podal v Videm, da bi se v Ljubljano dobila c. k. general-komanda. Ker pa je razprava o tej zadevi iz Vidma že šla v Verono, se je gospod župan iz Vidma podal v Verono. Lega našega mesta utegne tej preselitvi ugodnejša biti, kakor nikjer drugej; za stanovališče komandinih pisarnic in uradnikov se tudi bodo našli pripravni prostori, Ljubljani pa bi bila general-komanda tudi na dobiček, ker ž njo bi prišlo kakih 100 rodovin le-sem na prebivališče.

— Kakor slišimo, imajo vsled v „Novicah“ že omenjenega ukaza profesorji naše više realke in gimnazije pod predsedstvom svojih ravnateljev že te dni posvetovanje zastran slovenščine v realki in gimnazii. Nadjamo se, da saj v teh ozkih mejah, ki jih popolni ravnopravnosti stavita osnova od 1849. leta in ministerski ukaz od 1860. leta, se bode slovenščini pošteno dalo, kar slovenščini gré; radovedni smo pa tudi, ali tisti gospodje, ki ne razumejo niti slovenskega niti kakega druzega slovanskega jezika, se bodo zdržali glasovanja ali ne v zadevi, v kteri le izvedenec more sodnik biti.

— Gosp. dr. Toman je po opravljeni deputacijski nalogi prišel v nedeljo zvečer iz Dunaja nazaj. V saboto je bila deputacija pri ministrih; zagotovila sta ji gospoda ministra, da se bojo zahteve kranjskega deželnega zbora o povračilu deželnega denarja resno prevdarile in deželi pravica skazala kolikor mogoče. Pripovedoval nam je gospod doktor med drugim tudi to, da je bil v razstavi, ki je ravno zdaj na Dunaji, in jo hvalil, da je prav izvrstna.

— Gosp. Luka Jeran ne pride še kmalu domú. Kakor poslednja „Danica“ piše, je šel še na Libanon in v druge kraje. Brž ko ne pride drugo pot — čez Carigrad — nazaj, ker „Lloyd“ je svoje vožnje po morji zavoljo nevarnosti vojske ustavil.

— Za Mehiko namenjeni prostovoljci res niso smeli iz Trsta naprej, ker se je temu severno-amerikanska vlada ustavila. 400 se jih je zdaj v Trstu vdinjalo v našo armado, 700 pa so jih poslali v Ljubljano, kjer so zdaj v kosarni, dokler jih ne odpravijo domú, — kako? pa je še vprašanje.

— Slana v petek je veliko škodo napravila. Krompir bode že še vdrugič pognal, fižol in turšica se morata vdrugič saditi. Ali pa bode kupljeni fižol kalil, naj se poskusi popred, da se kakih 12 zrn namaka en dan v vodi (ne mrzli) in potem v prst vtakne, ki jo ima gospodar v loncu domá na gorkem. O 3 dneh se že pokaže kaljivost.

— Mestni odbor hišnim posestnikom na srce poklada sledeči

razglas zavoljo odprave gnojničnih kanalov.

Grda napaka naše bele Ljubljane gotovo je ta, da so kanali v Ljubljanico vpeljani in da se tako sekretnica steka v vodo. 70 takih kanalov namreč steka se na desnem, in 67 na levem bregu v Ljubljanico, kar se gnjusi domačim ljudem in ptujem, ki pridejo v naše mesto. Ali ne samo, da je neprijeten pogled, ampak še veliko več je to vzrok, da voda iz Ljubljanice služi

za pijačo in kuho, da bi tedaj zavoljo tega morala biti popolnoma čista. Taka zdravju škadljiva voda pa po svoji nesnagi in smradu, kadar je kolčikaj plitva, je celó nevarna o kužnih boleznih, kakor je kolera, legar (tifus) itd.

Vsako mestno zastopništvo ima po občinski postavi dolžnost, da resno gleda na to, da se odpravijo vse napake, ki so zdravju škodljive. In res se dela tako v vsakem kraji, ker so enake okoliščine. Na Dunaji, Gradcu in tudi v drugih mestih v našem cesarstvu in na ptujem so te nepriličnosti že odpravljene.

Pa še drug važen vzrok, da se odpravijo taki kanali je ta, da se odvrne velika skoda, ki jo trpi poljedelstvo, da se za gnojenje tako dobra in potrebna sekretnica zgublja v vodo.

Vse to se godi tudi pri nas, tedaj mora mestu skrb biti, da se konec stori taki svinarii.

Mesto naše, zavoljo megle iz bližnjega močvirja že tako na nekako slabem glasu, se mora odkrižati teh sekretnih kanalov za zdravja voljo. V okolici ljubljanskega mesta je pa tudi veliko vrtov, njiv in travnikov; ni mogoče jih gnojiti povsod tako kakor tirja umno obdelovanje, ker pomanjkuje potrebnega gnoja. Kako vse drugače bi se dali vrti, travniki in njive obdelavati, ko bi se jim privoščil gnoj, ki se brez koristi v vodo zgublja.

Mestni odbor gledé na te zdravstvene in poljodelske zadeve je sklenil v svoji seji 6. aprila t. l., da se tudi v Ljubljani odpravi iztok sekretnih kanalov v Ljubljanico, in da se za nabiranje in odpravo sekretov po Zajlerjevi znajdbi, kakor jo rabijo tudi v Gradcu, napravijo sodčeki, v ktere se v vsaki hiši nabira gnojnica človeška, in ki se odpeljajo, kadar so polni.

Ker ni nobene posebnosti v tej napravi, si jo bo večidel vsak hišen gospodar brez posebnih stroškov lahko vpeljal.

Ob svojem času se bo vse to na tanko razložilo, za zdaj se pové le to, da je v mestni hiši (magistratu) že dodelano tako stranišče, ki ga vsak lahko pogleda. Da se hišnim posestnikom razjasni, kar je v tej zadevi potrebnega, je poslal mestni odbor svojega stavbnega inspektorja v Gradec, da si prilastí popolnoma potrebne vednosti. Iz tega, in da je sklenil vzeti v službo človeka, ki je popolnoma izurjen v tem delu, je očitno, da je mestni odbor vse storil, kar je v njegovi moči, da se tudi pri nas vpelje omenjena naprava, tedaj bo pa tudi silil na to, da se to stori, brž ko je mogoče. Mestni odbor je prepričan, da sleherni gospodar sam spoznava, da je zavoljo zdravja in poljedelstva prenaredba stranišč potrebna, zato se pa tudi nadja, da bo z veseljem in brez pomude prejeto povelje sam spolnil, da ne bode treba po postavni poti siliti nikogar.

Ravno zdaj pa, ko se ima struga Ljubljanici po vsem mestu popraviti, je za to edino pravi čas, ki ne pride več.

— Od mestnega gospoda župana smo dalje prejeli za razglaz sledeči

poziv in prošnjo.

Da se prebivalcem mesta odvzamejo težave vkvartiranja, stavi mestna občina 9 kolib (barak) pripravnih za stanovanje 2600 mož. Prijazno prosim zdaj vse hišne gospodarje, naj blagovolijo darovati potrebnih slamnic ali pa gotovega denarja za njih napravo, da se tako znameniti stroški stavljenja kolib pomanjšajo. Slamnice morajo biti 6 čevljev dolge in 3 čevlje široke. Tudi slama za napolnovanje slamnic se hvaležno sprejema.

Vse darove jemlje in potrjuje na magistratu urad za vkvartiranje.

Da se moja prošnja obilno usliši, upam toliko bolj gotovo, ker se mestno zastopništvo resno trudi mestjanom zmanjšati tezave kolikor mogoče in njim na prid ravnati.

V Ljubljani 17. maja 1866.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Čedalje bolj se kaže, da je vojska pred durmi. Govorica, da se homatije svetá z lepo poravnajo na kongresu (zboru vladarjev), pride pa zgine kakor veša, ker nobena prizadetih vlad ne vidi, kako bi mogoče bilo poti najti do mirne sprave. Italija že od 1859. leta preží na Avstrijo, kteri hoče vzeti vso laško zemljo, Prusii pa se tudi že davno mrzí, da ji je Avstrija na poti v Nemčii. Ako valovje tako do vrhunca prikipí, kdo mu more najti zatvornico? Da bi naša vlada Italii hotela prodati Beneško, nikakor ni misliti, kakor pravi vladna „Wien. Abend.“, — da bi jo zamenjala za kako drugo deželo, kje je ta? Ravno tako ni znamenja, da bi Avstrija popustila Nemčijo. Zato se povsod pripravljajo na hudo vojsko. Fzm. Benedek, ki je izvoljen viši vojskovodja naše severne armade proti Prusu, je že izdal 1. vojno povelje, v kterem se s živo besedo nanaša na slavnoznano pogumnost avstrijske armade, ako bo treba boj začeti. Imenovani so neki tudi, kakor „Zukunft“ piše, poveljniki (komandanti) druge vrste, kakor grof Clam-Gallas, grof Thun, nadvojvoda Ernst in Leopold, grof Festitits, baron Marojčić, Ramming, Schmerling, Hartung, kneza Lichtensteina Fridr. in Franc, knez Taxis, knez Holstein in general Zajček. — Cesar so napravo prostovoljnih planinskih strelcev dovolili za Štajarsko, Koroško in Kranjsko, kterih namen je braniti mejo na jugu proti talijanskim navalom. — „Narodni Listy“ naznanjajo, da prebivalci podnožja krkonoških gorá pripravljajo črno vojsko (landsturm), ako na Česko prideró Prusi; napravljajo si puške, kose brusijo, cepce okovajo kakor nekdaj v husitski vojski. — V saboto ste neki laška in pruska vlada sklenile pogodbo, po kteri je tej ali uni na voljo dano, da prva udari na avstrijsko armado in da se tako dolgo vojskujete, una na jugu, ta na severji, da si Prusija prisvojí Šlezvik in Holštajn, Italija pa Benedke. — Srednje in male države nemške ne vedó še prav, kaj bi počele: Prusije se bojé, Avstrii ne upajo; strah jih je kaj zgubiti, dobile bi rade kaj. To je nemška edinost! — Naj je dosti o vojski; poglejmo, kaj se sicer godí. V Zagrebu se delajo velike priprave za národno svečanost, ki ima meseca septembra biti na slavo hrvaškega junaka Nikola Subića Zrinjskega. — Dr. Miletić, poslanec srbski na ogerskem deželnem zboru, je izdelal izvrsten predlog za brambo narodnih pravic nemagjarskih narodov na Ogerskem, kteri po „Zukunft-i“ obsega 48 važnih toček. — Razstavo kmetijskih in gozdnarskih pridelkov na Dunaji so presvitli cesar odprli 17. t. m. Obilna je lepih rečí, tudi lepe živine, med ktero je 592 goved, mnozih prav izvrstnih.

Listnica vredništva. Ako ima kdo vso Valvazorjevo knjigo „Ehre des Herzogthums Krain“ na prodaj, prosimo, naj nam naznani: po čim?

Kursi na Dunaji 21. maja.

5% metaliki 56 fl. 75 kr.	Ažijo srebra 128 fl. 50 kr.
Narodno posojilo 63 fl. = kr.	Cekini 6 fl. 23 kr.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Tiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.